

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

КАРАР

« 15 » октябрь 2025 ел

№ 363

2026-2028 елларга Әлки муниципаль районы территориясендә «табигый-учак инфекцияләре» муниципаль программасын раслау турында

Әлки муниципаль районында табигый-учак авырулары буенча эпидемиологик вазгыятьне тотрыкландыру максатларында Россия Федерациясенен гражданның сәламәтлеген саклау буенча законнары нигезләренә туры китереп һәм халык арасында табигый-учак авыруларының масса күләм очрақларын кисәтү максатларында Әлки муниципаль районы Башкарма комитеты **караp чыгарды:**

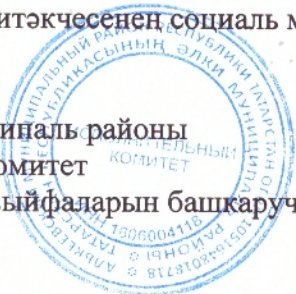
1. 2026-2028 елларга Әлки муниципаль районы территориясендә «табигый-учак инфекцияләре» муниципаль программасын (алга таба Программа) расларга.

2. Әлки районының «Финанс-бюджет палатасы» муниципаль учреждениесә рәисенә Чираттагы финанс елына район бюджетын төзегәндә, программаны гамәлгә ашыру срокларын исәпкә алып, программа нигезендә чараларны финанслауга ассигнование чараларын карауны тәкъдим итәргә.

3. Әлки муниципаль районы Башкарма комитетының 27.12.2022 елның 487-нчы карарын «2023-2025 елларга Әлки муниципаль районы территориясендә «табигый-учак инфекцияләре» муниципаль муниципаль программасын раслау турында» үз көчен югалткан дип танырга.

4. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуны Әлки муниципаль районы Башкарма комитеты ~~житәкчесенен~~ социаль мәсьәләләр буенча урынбасарына йөкләргә.

Әлки муниципаль районы
Башкарма комитет
Житәкче вазыйфаларын башкаручы

С.Н. Балакирев

Муниципаль Программа

2026-2028 елларга Әлки муниципаль районы территориясендә "табигый-учак инфекцияләре»

Паспорт

2026-2028 елларга Әлки муниципаль районы территориясендә "табигый-учак инфекцияләре" муниципаль программасы

1	Программа Исеме	2026-2028 елларга Әлки муниципаль районы территориясендә «табигый-учак инфекцияләре» муниципаль программасы.»
2	Программаны эшләү өчен нигез	«Халыкның санитар-эпидемиологик иминлеге турында " 30.03.1999 № 52-ФЗ Федераль закон (30.12.2006 редакциясендә); «Йогышлы авыруларның иммунопрофилактикасы турында " 17.09.1998 № 157-ФЗ Федераль закон (30.12.2006 редакциясендә); Гражданнарның сәламәтлеген саклау турында Россия Федерациясе законнары нигезләре 22.07.1993 №5487-1 (29.12.2006 редакциясендә); СП 3.3686-21 "Йогышлы авыруларны профилактикалау буенча санитар-эпидемиологик таләпләр" 28.01.2021 ел; Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «Татарстан Республикасында кимерүчеләргә каршы көрәш һәм табигый-учак йогышлы авыруларны профилактикалау буенча кичектергесез чаралар турында»2019 ел, 27 декабрь, 138 нче карары; РФ Сәламәтлек саклау министрлыгының 2021 елның 28 гыйнварындагы 29-нчы номерлы боерыгы " Россия Федерациясе Хезмәт Кодексының 213 статьясындагы дүртенче өлешендә каралган хезмәткәрләргә мәжбүри алдан һәм вакытлыча медицина тикшерүе уздыру Тәртибен, зарарлы һәм (яисә) хәвефле житештерү факторлары булган эшләрне гәмәлгә ашыруга, шулай ук үтәгәндә мәжбүри алдан һәм вакытлыча медицина тикшерүләре үткәрелә торган эшләргә медицина ягыннан каршы күрсәтмәләр исемлеген раслау турында"; РФ Сәламәтлек саклау министрлыгының "профилактик прививкаларның Милли календарен, эпидемик күрсәткечләр буенча профилактик прививкалар календарен һәм профилактик прививкалар үткөрү тәртибен раслау турында"2021 елның 6 декабрендәге 1122н номерлы боерыгы; РФ Сәламәтлек саклау һәм социаль үсеш министрлыгының 2012 елның 15 маендагы 543н номерлы боерыгы "Өлкән яшьтәге халыкка беренчел медик-санитар ярдәм күрсәтүне оештыру турындагы нигезләмәне раслау хакында"
3	Программаның Максатлары	Төп максат: - вируслы талпан энцефалиты, иксодлы талпан боррелиозы, бөөр синдромы белән геморрагик бизгәк, туляремия, лептоспироз, котыру авыруының табигый учаклары активлыгын киметү максатында эпизоотиягә каршы һәм эпидемиягә каршы профилактика чаралары системасын көчәйтү; - табигый-учак инфекцияләре белән авыручылар санын киметү; -табигый-учак инфекцияләре кичергәннән соң үлем очракларын, калган күренешләрне һәм инвалидлыкны киметү өчен дөвалау һәм тернәкләндерү чараларын камилләштерү; - учакларда эпидемиягә каршы чаралар үткөрүне оештыру.

	Программаның Бурычлары	Табигый-учак инфекцияләре таралуга эпидемиологик күзәтчелекне камилләштерү; - табигый-учак инфекцияләрен лаборатор диагностикалау ысулларын камилләштерү; - табигый-учак инфекцияләре белән авыручыларны дэвалауның һәм реабилитацияләүнең заманча ысулларын кертү; синантроп кимерүчеләрне юк итү чараларын үткөрү; - кыргый ит ашаучы хайваннар санын жайга салу; - табигый-учак инфекцияләре йоктыруны профилактикалау буенча халык белән аңлату эшләре алып бару;
4	Программаны гамәлгә ашыру сроклары	2026-2028 еллар
5	Программаның Заказчысы	Әлки муниципаль районы башкарма комитеты
6	Программа проектын эшләүчеләр	"Базарлы Матак үзәк район хастаханәсе" ДАССУ Татарстан Республикасы буенча Роспотребнадзор Идарәсенәң (Татарстан) Нурлат, Аксубай, Әлки, Чирмешән районнарындагы территорияль бүлегә; ДБУ «Әлки районы дәүләт ветеринария берләшмәсе "
7	Программаны башкаручылар	"Базарлы Матак үзәк район хастаханәсе" ДАССУ Татарстан Республикасы буенча Роспотребнадзор Идарәсенәң (Татарстан) Нурлат, Аксубай, Әлки, Чирмешән районнарындагы территорияль бүлегә; ДБУ «Әлки районы дәүләт ветеринария берләшмәсе "
8	Программаны ресурслар белән тәмин итү	Федераль, региональ, район бюджетлары исәбеннән
9	Программаның төп чаралары исемлегә	Табигый-учак инфекцияләре таралуга эпидемиологик күзәтчелекне камилләштерү, эпизоотиягә каршы һәм эпидемиягә каршы профилактик чараларны гамәлгә ашыру; табигый-учак инфекцияләрен диагностикалау, дэвалау, эпидемиология һәм профилактикалау өлкәсендә кадрлар әзерләү; Әлки районында табигый-учак инфекцияләрен профилактикалау чаралары турында халыкка мәгълүмат бирү системасын үстерү
10	Программаны гамәлгә ашыруны тикшереп тору	Әлки муниципаль районы башкарма комитеты

1. Муниципаль программаны нигезләү

2026-2028 елларга Әлки муниципаль районы территориясендә " табигый-учак инфекцияләре»

Әлки районы-бөөр синдромы белән геморрагик бизгәк (ГЛПС), талпан вируслы энцефалиты (КВЭ), иксод талпан боррелиозы (ИКБ), котыру авыруларының табигый учагы. Килеп туган вәзгыятьнең бер сәбәбе - әлегә авыруларны таратучы синантроп кимерүчеләр-күсе, тычкан һәм кыргый ит ашаучы хайваннар (төлкеләр һ.б.) санының кискен артуы.

ГЛПС белән авыру буенча эпидемиологик вәзгыять начарайды: 2023 елда 100 мең кешегә 27,43 күрсәткече белән 5 очрак теркәлгән (ТР буенча - 24,44), 2024 елда районда 100 мең кешегә 38,58 күрсәткече белән 7 очрак теркәлгән(ТР буенча - 12,39). Районда авыручылар саны шул ук чорда 29% ка күбрәк. Ел әйләнәсе авырулар динамикасы июльдән декабрга кадәр теркәлгән, Урман, авыл хужалыгы һәм көнкүреш авырулары өстенлек итә. Авыру күрсәткечләренең чагыштырмача түбән булуы гарантияләнми, чөнки урман

зарарлануларын профилактикалау чаралары житерлек куламде уткерелми. Урман массивларында, ГЛПС табигый учаклары территориясенде купчелек очракта санитар кисулер уткерелми; халык ин куп йери торган урманнар урман-парк халенэ китерелми, бу исэ аларны тубан сортлы агач токымнары белэн каплауга, ауган агачлар белэн чупланугэ китерэ, бу исэ урман тычкансыман кимеручелеренен тереклек эшчанлеге очен уцай шартлар тудыра.

ГЛПС белэн авыру тычкансыман кимеручелер санынын артуы белэн бэйле, бу элеге авыру буенча имин булмаган торак пунктларда тоташ хэм барьерлы дератизациянен тулы булмаган хэм вакытында уткерелмэве белэн аңлатыла. Барьерлы эшкертүлер жирэн кыр кэжелэре хэм тычканнар белэн керэшүнен топ нэтижелэ методы булып тора.

2024 елнын эпидемия сезонында талпан тешлэу (суырту) белэн 19 очрак теркэлгэн, шул исэптэн балалар-3, 100 мең кешегэ курсаткеч 132,9 (ТР буенча-322,1), 2023 елнын шул ук чорында - 26 очрак (100 мең кешегэ авыру курсаткече – 139,2(ТР буенча - 264,7), бу 6% ка тубанрак.

2024 елда районда хайваннар тарафыннан кешелэргэ зыян китерүнен 25 очрагы теркэлгэн (тешлэу, тырнау, төкерү һ.б.), курсаткеч 100 мең кешегэ 138,4 тэшкил итэ, шулардан балалар-7 (ТРда-256,7), 2023 елнын шул ук чорында -23 очрак, шулардан балалар-7 (ТРда-234,0)., бу шул ук чорда 12,4% ка югарырак.

Татарстан Республикасы буенча хужасыз кешелэргэ китерелгэн зыянын чагыштырма кулэме югары дэрэжэдэ саклана – барлык зыянын 44,2% ы (2023 елда - 45,9%,2022 елда – 50,3%).

Элки районында талпан энцефалиты белэн авыру 20 елдан артык теркэлмэгэн. Талпаннарнын активлык сезоны дэвамлылыгы хэм саны арту талпаннарны үзлэштерү унаеннан медицина ярдэме сорап мэрэжэгать итүчелер санынын артуына китерэ.

Бюджет учреждениесенен зоологик тикшеренүлэре нэтижелэре буенча 2024 елнын язгы хэм кэзге чорларында кимеручелернен уртача саны 6,8% хэм 12,9% тэшкил иткэн, бу 2023 елнын шул ук курсаткечлэреннен тубанрак (9,9% хэм 21,4%). Жирэн кыр чечүлеклэренен өстенлек индексы язгы чорда – 38,6%, кэзге чорда – 53% (2023 елда- 46,4% хэм 51,5%).

Кешелэрдэн алынган тикшерелгэн талпаннарда талпан вируслы энцефалиты вирусы талпаннарнын 0,15% выдел буленеп чыга (2023 елда – 0,07%), иксодлы талпан боррелиозы кузгаткычы тикшерелгэн талпаннарнын 20,4% определ (2023 елда – 20,7%); тышкы тирэлектэн 636 талпан тикшерелгэн, боррелиялэргэ вирусоформлык 7% тэшкил иткэн (2023 елда – 12%), 2023 елдагы кебек ук талпан энцефалиты вирусы белэн зарарланган талпаннар ачылканмаган.

2024 елнын язгы хэм кэзге чорларында кимеручелернен ГЛПС кузгатучы белэн зарарлануы 7,5% (2023 елда - 19%) хэм 3,2% (2023 елда – 11,1%) тэшкил итте, бу купшеллык уртача дэрэжэдэн тубанрак (тиешенчэ 17,8% хэм 8,3%). 2024 елда ГЛПС вирусы белэн зарарлануга кыр материалын тоту хэм тикшерү 49,6% ка киметелде (2023 елда -748, 2024 елда -500), ИФА ысулы белэн 23 экземплярда ГЛПС кузгаткыч белэн зарарлану ачылканды, Рnimala (PUUV) вирусынын рнксы 43 үрнэктэ ачылканды.

20 муниципаль районнан 605 кеше хантавирус антитэнчеклэренэ тикшерелгэн. Уткерелгэн тикшеренүлэр нэтижэсенде 98 (16,3%) кукуерт позитив сывороткалар ачылканган (2023 елда – 12,1%), шул исэптэн Элки районында-16,0%.

Шулай итеп, республикада, шул исэптэн Элки районында, кимеручелэр хэм бөжэклэр тарата торган табигый-учак инфекциялэренен килеп чыгу хэм таралу куркынычы зур. Кимеручелэр хэм бөжэклэр санын киметү буенча топ чара территориялэрне вакытында профилактик эшкертү.

Талпан инфекциялэрен профилактикалау буенча өстенлекле бурыч булып массакүлэм бэйрэм чараларын (Сабантуй, Уяв, район буенча авыл көннэре һ.б.) уздыру урыннарын, жэйге савыктыру учреждениелэре территориялэрен хэм кешелэр куплэп йери торган

башка урыннарны, шул исәптән зиратларны таратучыга (акарицид һәм дератизация эшкәртүләре) каршы көрәш тора.

Программаны кабул итү максатчан профилактик һәм эпидемиягә каршы эшчәнлекне, табигый-учак инфекцияләре белән авыручыларны вакытында диагностикалауны һәм нәтижәле дөвалауны дөвам итәргә мөмкинлек бирчәк.

2. Әлки халкы өчен проблеманың социаль-икътисадый әһәмияте төбәк

Табигый-учак инфекцияләре Әлки районы халкына сизелерлек социаль һәм икътисадый зыян китерергә мөмкин.

Бу инфекцияләр иң авырлардан санала һәм аларның әһәмияте клиник агымның авырлыгы, дөвалауның югары бәясе, үлемнең югары дәрәжәсе, авыручыларның хезмәткә сәләтле яше белән аңлатыла.

Бөөр синдромы белән геморрагик бизгәк белән авыручыларда уртача авыр һәм авыр агым уртача 80-90% күзәтелә.

Табигый-учак инфекцияләре белән авыручыларны стационар дөвалау шактый зур финанс кертемнәре таләп итә. Бөөр синдромы һәм талпан энцефалиты белән геморрагик бизгәк вакытында вакытлыча эшкә яраксызлык чоры уртача 42 көн тәшкил итә, авыр һәм катлаулы формаларда реабилитация чоры бер елга кадәр дөвам итә.

Табигый-учак инфекцияләренә иң авырлары санына керүе сәбәпле, вакытлыча эшкә яраксызлык буенча бер тапкыр бирелә торган пособиеләр һәм инвалидлык буенча пенсияләр түлүгә чыгымнар арта.

3. Программаның төп максаты һәм бурычлары

Программаның төп максаты-табигый учакның активлыгын киметү өчен профилактик чаралар системасын көчәйтү, бөөр синдромы белән геморрагик авыруларны киметү, талпан энцефалиты, талпан боррелиозы, котыру авыруы, туляремия, лептоспироз авыруларын булдырмау һәм үлемне киметү өчен дөвалау һәм тернәкләндерү чараларын камилләштерү, табигый-учак инфекцияләреннән соң калган күренешләр һәм инвалидлык.

Куелган максатка ирешү өчен түбәндәге бурычларны хәл итү күздә тотыла:

-табигый-учак инфекцияләре таралуга эпидемиологик күзәтчелекне, эпизоотиягә каршы, эпидемиягә каршы һәм профилактик чараларны камилләштерү;

- эндемик территорияләрдәге эпидемиологик әһәмияткә ия объектларда кимерүчеләргә, талпаннарға карата юк итү чаралары үткөрү;

- табигый-учак инфекцияләре белән авыручыларны диагностикалауны, дөвалауны һәм реабилитацияләүне камилләштерү;

- табигый-учак инфекцияләрен диагностикалау, дөвалау, эпидемиология һәм профилактикалау өлкәсендә кадрлар әзерләү;

- табигый-учак инфекцияләрен профилактикалау чаралары турында халыкка мәгълүмат бирү системасын үстерү.

4. Программаны гамәлгә ашыру сроклары һәм этаплары

Программада каралган чаралар 2023-2025 еллар дөвамында гамәлгә ашырылачак.

5. Программа чаралары планы

Чаралар планы программаның төп максаты һәм бурычлары белән билгеләнә. Аның нигезендә программада каралган чаралар түбәндәге төп юнәлешләр буенча бүленә.

5.1. Табигый-учак инфекциялэренен таралуына эпидемиологик күзэтчелекне камиллэштөрү, эпизоотияга каршы һәм эпидемияга каршы профилактик чараларны гамэлгә ашыру.

Программада каралган:

- бөөр синдромы белән авыручы геморрагик бизгәкнең актив учакларында, балалар сәламәтләндрү учреждениеләре тирәсендә ел саен барьерлы дератизация эшләре алып бару, парклар, скверлар, зиратлар, сәламәтләндрү базалары һәм оешмалары территорияләрен, халык күпләп ял итә торган урыннарны чистарту һәм төзекләндрү;
- балалар сәламәтләндрү учреждениеләре территорияләрен, парк, сквер, зират территорияләрен, халык күпләп ял итә торган һәм була торган урыннарны талпаннарга каршы эшкәртү;
- табигый-учак инфекцияләре белән төркемләп һәм кабынып авыручылар барлыкка килгәндә эпидемияга каршы чаралар комплексын үткәргү (СПК карары буенча);
- табигый-учак инфекцияләре белән төркемләп һәм кабынып авыручылар барлыкка килгәндә эпидемияга каршы чаралар комплексын үткәргү (Санитария-эпидемияга каршы комиссия карары буенча);
- талпан энцефалитына һәм куркынычның профессиональ төркемнәренә котырынуга каршы еллык вакцинация;
- талпан энцефалитын ашыгыч профилактикалау һәм дөвалау өчен Талпаннарга каршы иммуноглобулинны ел саен житәрлек күләмдә сатып алу.
- вакцинопрофилактика, аулау, күзәтүчесез хайваннарны тоту, кыргый ит ашаучы хайваннар санын жайга салу чараларын башкару, котыру авыруына каршы ораль вакцинация үткәргү;
- тешләүдән зыян күрүчеләрнең иммунопрофилактикасы

Программаны финанслау чыганаclarы һәм күләмнәре

Чараның исеме	Финанслау чыганаclarы	Финанслау күләме 01.01.2025 ел бәяләрeндә (мең сум)			
		Шул исәптән			
		барлыгы	2026	2027	2028
1.1.ГЛПС буенча эпидемик имин булмаган торак пунктларны ел саен барьерлы (тоташ) дератизацияләүне үткәргү	Субвенцияләр исәбеннән	562,5	187,5	187,5	187,5
1.2.Балаларны савыктыру, мәктәпкәчә балалар учреждениеләре һәм мәктәп учреждениеләре территорияләрен талпаннарга каршы һәм дератизацияләү буенча эшкәртүләр	Субвенцияләр исәбеннән	109,6	27,4	27,4	27,4
	Район бюджеты исәбеннән	14117,5	472,5	472,5	472,5

1.2.1 халык күпләп ял итә торган һәм була торган урыннарны (Парк, Уяв бәйрәме уздырыла торган территорияләрне) дератизация чаралары (кимерүчеләрне юк итү)	Район бюджеты исәбеннән	315,0	105,0	105,0	105,0
1.2.2. Халыкның күпләп ял итә торган һәм була торган урыннарны (Парк, Уяв бәйрәме уздырыла торган урын территорияләрен) талпаннарға каршы (акарицид) эшкәртү	Район бюджеты исәбеннән	405,0	135,0	135,0	135,0
1.3. Табигый-учак инфекцияләре белән төркемләп һәм кабынып авыручылар барлыкка килгәндә эпидемиягә каршы чаралар комплексын үткәрү (Санитария-эпидемиягә каршы комиссия карары буенча)	Субвенциялар эр исәбеннән	87,3	27,1	27,1	27,1
1.4. Әлки районының профессиональ төркемнәренә талпан энцефалитына каршы ел саен вакцинация;	Субвенциялар эр исәбеннән	39,0	13,0	13,0	13,0
1.5. Талпан энцефалитын ашыгыч профилактикалау һәм дөвалау өчен ел саен кеше иммуноглобулинының кимендә 30 дозасын талпан энцефалитына каршы алу	Субвенциялар эр исәбеннән	765,0	255,0	255,0	255,0
1.6. ГЛПС белән авыручыларны Вирусологик тикшерү.	ММИ чаралары	15,0	5,0	5,0	5,0
1.7. Караучысыз калган этләргә һәм мәчеләргә тоту	Республика бюджеты	686,1	228,7	228,7	228,7
1.8. Эт һәм мәчеләргә вакцинацияләү	Республика бюджеты	75,0	20,5	20,5	20,5
1.9. Кыргый ит ашаучы хайваннарның санын жайга салу, ораль вакцинацияләү	Республика бюджеты	2336,7	778,9	778,9	778,9
БАРЛЫГЫ: п.п.1.1 – 1.9		6677,4	2225,8	2225,8	2225,8

2. Диагностика, дөвалау, эпидемиология өлкәсендә кадрлар әзерләү

табигый-учак инфекцияларен профилактикалау

2.1.табигый-учак инфекцияларе проблемасы буенча конференцияларда, семинарларда, киңәшмәләрдә катнашу	Финанслау чыганакалары	барлыгы	2026 ел	2027 ел	2028 ел
2.2.Табигый-учак инфекцияларе өлкәсендә республиканың әйдәп баручы белгечләре катнашында урта махсус белемле табибларның һәм медицина хезмәткәрләренен квалификациясен күтәрү циклына Казанга бару	ММИ чаралары	108,0	36,0	36,0	36,0
Барлыгы: 2.1-2.2		108.0	36.0	36.0	36.0

3. Табигый-учак инфекцияларен профилактикалау чаралары турында халыкка мәгълүмат бирү

3.1 Листовкалар, буклетлар әзерләү һәм аларны тиражлау, табигый-учак авыруларын профилактикалау буенча жирле газетада Мәкаләләр урнаштыру	жирле бюджет	6,0 м.с.	2,0м.с.	2,0м.с.	2,0м.с.
Барлыгы: 3.1		6,0	2,0	2,0	2,0

Барлыгы программа буенча: 2947,3 мең сумм

шуларның 750,5 мең сумы жирле бюджеттан

6. Программаны гамәлгә ашыру механизмы

Программаның заказчысы-Әлки муниципаль районы Башкарма комитеты-Программаны гамәлгә ашыруны тиешле финанс елына Әлки районы бюджетында каралган акчалар чикләрендә тәмин итә.

Программаны гамәлгә ашыру барышында гадәттән тыш Санитария-эпидемиягә каршы комиссия:

- төп башкаручыларның эшчәнлеген координацияләүне, чараларны гамәлгә ашыруның барышын һәм чаралардан нәтижәле файдалануны тикшереп торуны тәмин итә;
- программага бүлөп бирелә торган финанс чараларын исәпкә алып, программа чаралары буенча максатчан күрсәткечләрне һәм чыгымнарны, программаны гамәлгә ашыру механизмын һәм аны башкаручылар составын ел саен төгәлләштерә;

7. Программаны гамәлгә ашыруны тикшереп тору

Программаны гамәлгә ашыру өчен җаваплылык гадәттән тыш Санитария-эпидемиягә каршы комиссиягә йөкләнә.

Программаны гамәлгә ашыруга бүлеп бирелгән Әлки районы бюджеты акчаларыннан максатчан файдалануны тикшерү вәкаләтле органнар тарафыннан билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

8. Социаль-икътисадый эшчәнлекнең нәтижәләлеген баяләү программаны гамәлгә ашыру нәтижәләре

Программада каралган чараларны гамәлгә ашыру:

- табигый-учак инфекцияләре буенча эпидемиологик һәм эпизоотологик вәзгыятьне тотрыкландыру һәм яхшырту;
- табигый-учак инфекцияләренә кабынып китүен кисәтергә;
- бөөр синдромы белән геморрагик бизгәкнең авыр формалары санын 10 га кадәр киметергә%;
- табигый-учак инфекцияләре мәсьәләләре буенча Әлки районы сәламәтлек саклау кадрлары составының квалификациясен күтәрергә;

Программаның икътисадый нәтижәләлегенә Әлки районының табигый-учак инфекцияләрен профилактикалау, диагностикалау, дөвалау (шул исәптән кыйммәтле стационар) чыгымнарын оптимальләштерүдән, шулай ук вакытлыча эшкә яраксызлык буенча бер тапкыр бирелә торган пособиеләр, инвалидлык буенча пенсияләр түлүдән гыйбарәт.